

НАУЧНО ДРУЖЕСТВО НА БЪЛГАРИСТИТЕ В РЕПУБЛИКА МОЛДОВА
ТАРАКЛИЙСКИ ДЪРЖАВЕН УНИВЕРСИТЕТ „ГРИГОРИЙ ЦАМБЛАК”

Петър КАЙРЯК

ТАРАКЛИЯ ~ И ~ ТАРАКЛИЙЦИ

съставители:

Николай ЧЕРВЕНКОВ и Иван ДУМИНИКА

Кишинев: S.S.B., 2014

Трудът е утвърден към печат от: Управителния съвет на Научното дружество на българистите в Република Молдова (пр. № 16 от 12 декември 2013 г.); Академичния съвет на Тараклийския държавен университет „Григорий Цамблак“ (пр. № 4 от 27 декември 2013 г.).

Съставители:

Николай ЧЕРВЕНКОВ

Иван ДУМИНИКА

Снимки: Димитър Боримечков

Рецензент: доц. Надежда Кара

Компютърна верстка: Олга Чебану

Дизайн: Андрей Данила

Кайряк, Петър.

Тараклия и тараклийци / Петър Кайряк; съст.: Николай Червенков, Иван Думиника; Науч. дружество на бълг. в Реп. Молдова, Тараклийски държавен ун-т „Григорий Цамблак“ – Кишинев: Cu drag, 2014 (Tipogr. „Bons Offices“). – 256 р.

400 ex.

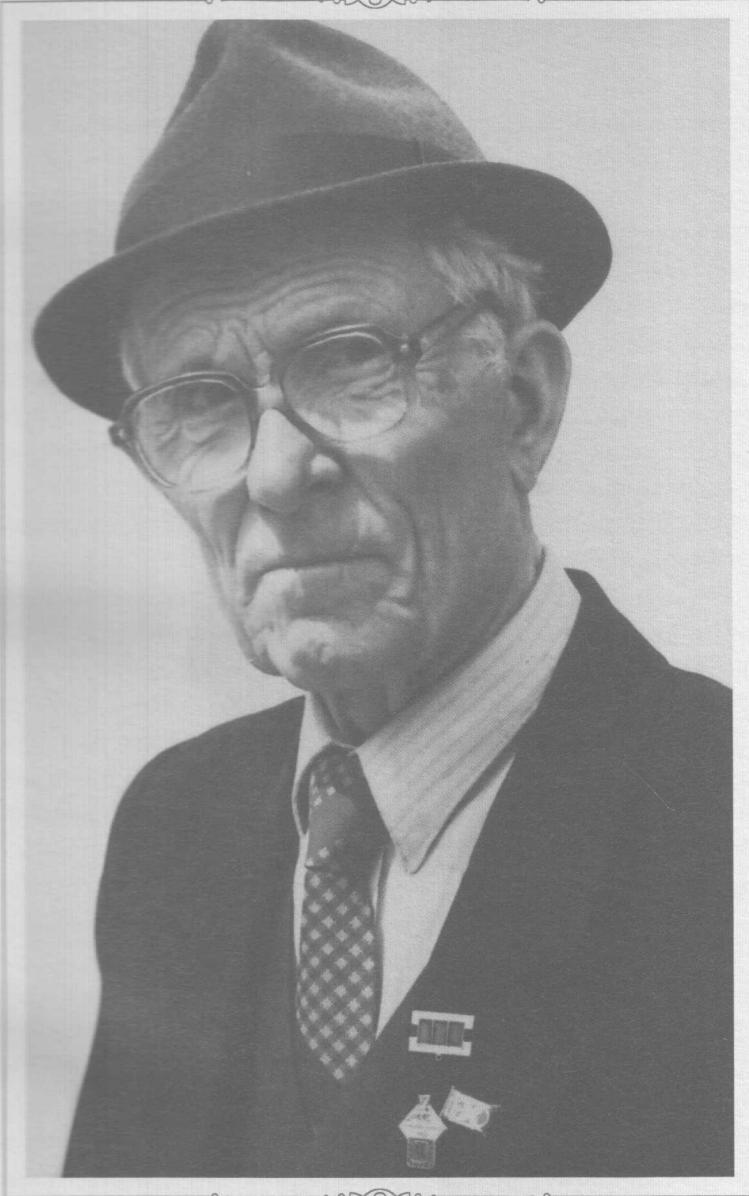
ISBN 978-9975-4388-1-0.

94(478-21)

K 15

Editura „Cu drag“
str. Alexei Mateevici 76, mun. Chișinău,
Republica Moldova, MD-2009
e-mail: editura@cudrag.net
tel.: (+373) 22-21-88-71

© Николай ЧЕРВЕНКОВ, Иван ДУМИНИКА
© Editura „Cu drag“, 2014

СЪДЪРЖАНИЕ

<i>От съставителите</i>	5
<i>От составителей</i>	20
I. СТАТИИ НА ЛЕТОПИСЕЦА НА ТАРАКЛИЯ	34
Родът Кайрякови от гр. Смядово (България)	
до гр. Тараклия (Мoldova)	34
Новите данни к истори на Тараклии	37
Из истории Тараклии	40
К столетию Русенского восстания	42
Кто они, наши предки?	43
А путь был тернистым (воспоминания о первом учителе)	45
Домик по улице Гоголя	48
Народ загадочной и непростой судьбы	49
О них вспоминают с благодарностью	52
За тях си спомняме с благодарност	54
Майор Олимпи Панов	56
Вековой юбилей родника	59
Родные лица	61
Так это было	62
Вспомним	66
Пусть не прервется связь времен	67
Рунтовия род	70
Дядото Янковата къща	75
О Тараклийских паломниках	77
Пойте слаженно, пойте радостно	80
„Деривъшки род” – люди и судьбы	82
Синове на отечествен дълг	84
Вспоминая знакомых и друзей	87
Кратка история на рода Хаджи-Минчеви от фамилията	
Кайряк	90
За живота и съдбата на нашите земляци – Раевски	
(от 1827 до днес)	95
Староста Шоп-Тараклии	99

Примар-убийца.....	102
Нечаянное убийство	106
Это наша история	108
Живая связь времен.....	111
Байрактар означает «знаменосец»	113
Церковь и родной язык.....	115
На перекрестке истории.....	117
Тараклия и тараклийцы	119
Мы наш новый мир построим.....	124
Они жили в Тараклии.....	127
Социал-демократия в Тараклии имеет столетнюю традицию	129
Молдавские фамилии в истории Тараклии.....	132
Топонимика Тараклии	134
Дела давно минувших дней, преданья старины глубокой.....	136
Многих тебе лет, «Надежда»	139
Листая страницы истории	142
Писма на Петър Кайряк до Васил Кондов	143
II. ИНТЕРВЮ	148
<i>Варбан П.</i> Главный летописец Тараклии	148
<i>Пучков В.</i> Дело всей жизни.....	150
III. МАТЕРИАЛИ ЗА ТАРАКЛИЙСКИЯ КРАЕВЕД	154
<i>Червенков Н.</i> Летопись поколений Тараклии	154
<i>Червенков Н.</i> От научного редактора	161
<i>Червенков Н.</i> Проучвания на български родове в Република Мoldova	163
<i>Георгиева А.</i> Две родословни книги за тараклийци	166
<i>Думиника И.</i> Честен към съселяна си	169
<i>Алаватский И.</i> Народный секретарь Шоп-Тараклии	178
<i>Боримечков Д.</i> Воспитание памятью.....	188
<i>Боримечков Д.</i> Открывая тайну родословных.....	189
<i>Боримечков Д.</i> Храни в памяти	191
<i>Боримечков Д.</i> «Знай своя род...»	193

Боримечков Д. Тайните на родословието.....	196
Боримечков Д. Краевед и рodoизследовател	198
Боримечков Д. Сеятель добра.....	201
Боримечков Д. Да си спомним за потеклото!	202
Боримечков Д. Полузабравен и възкръснал	206
Боримечков Д. Той върна от забвението нашите родословни корени.....	208
Боримечков Д. Той изпълни една от заповедите на Паисий	210
Боримечков Д., Гольдберг Л. Корни и Крона	212
Георгиев Л. Бесарабският апостол	215
Карабойчев В. Летописецът от Тараклия.....	223
Камберова В. «Без тебе Българийо живеях, но с тебе ще умра»	225
Лозанов П. Дядо Станчо тръгнал за Буджака	226
Лозанов П. Помни имя свое	230
Николова Ю. С род и с племе	232
Танов С. В памяти нашей	234
Танов С., Боримечков Д. Дань памяти.....	235
Танов С., Боримечков Д. Человече, знай свой род.....	238
Пиронков П. Кайряк Петр Афанасьевич	240
Прощално слово за старейшината	243
Увековечение памяти П. А. Кайряка	245
Памяти земляка.....	246
Как в Тараклии воюют за название улицы	247
Резюме (български).....	249
Резюме (русски)	250
Rezumat	251
Summary	252

От съставителите

Има личности, чиито имена неразрывно са свързани с историята на своето село или град. Отбелязвайки миналата година 200-годишнината на град Тараклия, жителите му постоянно се обръщаха към личността на Петър Афанасиевич Кайряк. В работата и дейностите на този краевед са отразени двеста години от историята на града, съдбата на всичките му поколения. Това е Краевед с главна бука – такъв титул с право носи най-старият изследовател на Тараклия. Символично е, че веднага след годишнината на града, на 31 януари 2014 година ще се отбележи юбилеят му – стогодишнината от рождението. Трудно е да се намери сред българите в Молдова човек по-предан на краеведението, на изучаването на родното си огнище, успял да опише родословието на всички родове на селището.

Енциклопедиите, речниците, както и множество ръководства, различно интерпретират понятията „краеведение“ и „краевед“. Основател на Съюза на краеведите в Русия Сигурд Шмит пише: „В нашето време под краеведение най-често разбират и сферата на науката, и образоването, и обществената дейност, при това такава, към която са причастни не само учени-специалисти, но също и много по-широк кръг от хора, най-вече местните жители. Краеведението не е просто знание за нещо, но и пътят към постигането на тези знания и разпространяването им“.

Известният руски писател Владимир Чивилихин казваше: „Сигурно навсякъде може да се намери човек, който обича повече от другите и знае по-добре от другите родните краища – живите детайли на велики събития от историята, посетили тези места, забележителните строежи в района, в това число и завинаги разрушени от войните и пренебрегвани, родословните легенди, съдбите на интересни земляци, скъпоценни документи и неща. По навик тях обичайно ги наричат краеведи, те произхождат от бивши учители, лекари, журналисти, военни, музейни, партийни и съветски работници. Те засаждат в съгражданите привързаност към родината си, а чрез нея – към голямата Родина, към света и живота.

От съставителите

Има личности, чиито имена неразрывно са свързани с историята на своето село или град. Отбелязвайки миналата година 200-годишнината на град Тараклия, жителите му постоянно се обръщаха към личността на Петър Афанасиевич Кайряк. В работата и дейностите на този краевед са отразени двеста години от историята на града, съдбата на всичките му поколения. Това е Краевед с главна буква – такъв титул с право носи най-старият изследовател на Тараклия. Символично е, че веднага след годишнината на града, на 31 януари 2014 година ще се отбележи юбилеят му – стогодишнина от рождението. Трудно е да се намери сред българите в Молдова човек по-предан на краеведението, на изучаването на родното си огнище, успял да опише родословието на всички родове на селището.

Енциклопедиите, речниците, както и множество ръководства, различно интерпретират понятията „краеведение“ и „краевед“. Основател на Съюза на краеведите в Русия Сигурд Шмит пише: „В нашето време под краеведение най-често разбират и сферата на науката, и образоването, и обществената дейност, при това такава, към която са причастни не само учени-специалисти, но също и много по-широк кръг от хора, най-вече местните жители. Краеведението не е просто знание за нещо, но и пътят към постигането на тези знания и разпространяването им“.

Известният руски писател Владимир Чивилихин казващие: „Сигурно навсякъде може да се намери човек, който обича повече от другите и знае по-добре от другите родните краища – живите детайли на велики събития от историята, посетили тези места, забележителните строежи в района, в това число и завинаги разрушени от войните и пренебрегвани, родословните легенди, съдбите на интересни земляци, скъпоценни документи и неща. По навик тях обичайно ги наричат краеведи, те произхождат от бивши учители, лекари, журналисти, военни, музеини, партийни и съветски работници. Те засаждат в съгражданите привързаност към родината си, а чрез нея – към голямата Родина, към света и живота.“

Тези ентузиазирани пенсионирани работоходици, понякога на пръв поглед и вманиачени, съставят на някои места най-високата духовна ценност на местната общност, тъй като доброволно приемат ролята на Пазителите на Паметта”.

Това определение и характеристика напълно съответства и за нашия юбиляр – Петър Афанасиевич Кайряк (1914–2004), който е посветил повече от десетилетие от живота си на изучаването на миналото на своя народ, на родния си град, на историята на фамилиите и родовете му. В знак на преклонение пред значимостта на дейността и актуалността на трудовете му за бъдещите поколения, въплощаваме идеята за издаване на сборник, в който са представени неговите публикации в периодичния печат, както и материали, разкриващи неговата биография, приносът му към краеведението.

Петър Афанасиевич Кайряк е роден на 31 януари 1914 година в енорийския център Тараклия. Повечето от професионалния си живот той отдава на банковската дейност. Винаги се интересувал от миналото и настоящето на града, на родния си край. С краеведение Петър Афанасиевич започва да се занимава, по собствените му думи, по „повелите на сърцето и душата”. Този израз открява и любовта му към Тараклия, към родния Бджак и жаждата за знание, а също и неутолимата му страст към истината. Това стана, когато той се пенсионира. Оттогава и до края на живота (30 януари 2004 г.) той се отдава на любимото дело – служението на своя град и своя народ.

Поначало ентузиастът се заема със съставене на родословните дърва на сънародниците си, изготвяйки описания и схеми на повече от сто фамилии. Тогава сред бесарабските българи почти нямаше проучвания в тази насока. Ситуацията приличаше на същата, която описва българският писател и историк Стилиян Чилингиров. Тя се касае до традициите в изследованието на родословните корени в България в началото на XX век. Той отбелязва: „Нашите родители, вечно загрижени за своето дребно съществуване, нямат обичай да ни занимават със своето житие-битие. А за своите родители, като че не обичат да ни говорят. Никога не сме се интересували за дедите си и самите ние... И, ако не сме ги заварили живи, ние не знаем ни как са изглеждали, ни колко са живели. Това често ни кара

да мислим, че светът започва от нас и че преди нашето пръване на света, не е заслужавало нищо да бъде достойно за внимание”.

Краеведът започва усилено да работи в архивите, библиотеките, включително и в чужбина, организира повече от 70 среци на еднофамилци, установява контакти с техните сънародници, живеещи в многобройни населени места в Молдова, България, Русия, Румъния, Украйна и други страни. Мащабната работа на тараклийския краевед, по наше мнение, говори за неговата общителност с обкръжаващите го хора. Въпреки че той е човек с принципи, той все пак успява с неговата доброта и човечност да привлече до сърта хора. Неговата честност доказват и новооткритите архивни материали на КГБ, където по време на разпит той не е доносничал за приятели и роднини. Напротив, той се опитвал да покаже тяхната невиновност и благоприлиchie. Мислим, че такава отворена честност на П. Кайряк и привличаше към него тараклийците. Кайряк разпитва живите представители на родовете и праща десетки и стотици писма с въпроси на различни адреси. Така той е трупал сведения за историческите процеси и събития, факти и личности, които са свързани с цялостната история на бесарабските българи. Често си даваме сметка, че един академичен работник не би могъл да разгърне такава масова и резултативна дейност, каквато свърши самодейният генеалог Кайряк. Защото никой не би могъл да има такива условия, каквито имаше краеведът: той всекидневно общуваше с хората, които проучваше.

Според съвременниците главната черта на характера на краеведа е тази, че той лесно влизал в контакт со всеки. Изваждайки от куфарчето си снимка, той примамвал събеседника си в един свят, пълен с истории и забавни случки. Безкористността на изследователя се доказват от публикуваните откъси от писмата му до редакторите на вестници, в които се отбелязва, че той се отказва от евентуалните такси в полза на служителите на списанието. Това доказва, че за Петър Афанасиевич на първо място е изследването, в което той е живял и се самоотдавал.

Всичко започна от интереса към видния му тараклийски рожденник – Олимпи Панов. Стъпка по стъпка П. Кайряк проучвал

патриотичните му дейности, насочени първо към освобождението на България, а след това и на образуването на българската държава. Събидал и изучавал литература за него. Особено е важно, че въз основа на спомени и документални материали постепенно се разкрива връзка на Панови с тараклийските родове. Всичко това доведе до написването на брошура „Олимпи Панов. 1852–1887”, публикувана през 1992 година в гр. Кахул. Новото в тази работа е, преди всичко, разкриването на генеалогичното дърво на Панови, връзките им с други известни родове на Тараклия и околните села. Единовременно, благодарение на неговата инициатива и настойчивост, в Тараклия бе издигнат бюст-паметник на О. Панов. Освен това П. Кайряк беше консултант на документалния филм за Олимпи Панов. Специално за тази цел през 1985 г. творческа група на Софийската военна кинистудия посети Тараклия.

Събирайки материали и пишайки есета за отделни тараклийски родове, П. Кайряк през 1994 г ентузиазирано се присъедини към българско-молдовско социологично изследване „Животоописание на бесарабските българи”. Тук той представя няколко описания на тараклийските фамилии, с което става един от победителите в проекта. Много се радва, че есето му „Кратка история на рода на Хаджи-Минчеви от фамилия Кайряк” е публикувано в сборника „Бесарабските българи за себе си” (Съставители П.-Е. Митев, Н. Червенков, София, 1996), в който са били включени материали от това изследване. Той бе сред тези, които са участвали в конференцията, която се проведе в София, и обобщи резултатите на проекта за животоописанието на бесарабските българи. Тараклийският краевед възхити участниците на форума с ентузиазъма си, с любовта към своя град, неговите жители, апелирайки към тях за извършване на патриотична работа сред сънародниците им извън България. Интересното е, че П. Кайряк не забравя и за историческата си родина България, откъдето са дошли предците му. Търсейки корените на рода си в историческата родина, той установява тъй наречен интегриран мост между двете страни, давайки по този начин добър пример на бъдещите поколения бесарабски българи да следват по неговия път. Въпреки че П. Кайряк малко

пише на български език, в душата си той съхранява любовта към всичко българско, което ние сега наричаме „българщината”. Според негово убеждение, чрез родния език може да бъде запазена националната идентичност на бесарабските българи. В този контекст символично звучат неговите думи: „Без теб, Българио, живях, но с теб ще умра”. В същото време, роден и израснал в Бесарабия, той възлюби земята си, която се превърна в място за убежище и за развитие на неговите предци. Извършвайки голяма изследователска работа, краеведът се надяваше, че ще вдъхнови младото поколение да се интересува от родната история и да и се отделя специално внимание. Не случайно той утвърждаваше, че хората не трябва да забравят историята на родния си град, улица. Тъй като, по негово мнение, това е нашата култура, нашето образование, с които ние винаги трябва да се гордеем. Краеведът свързва познаването на своята история с цивилизоваността на человека, защото без история не може да става въпрос за каквито и да е културни ценности.

Всичко това вдъхновява краеведа, укрепва вратата му в необходимостта да продължи започнатата работа. В частност, утвърди му са желанието да види като публикувани всички подгответи от него родословни описания на Тараклия. Затова с голямо желание представя тези материали на Научното дружество на българистите в Република Молдова за подготовка към публикуването им. В рамките на Дружеството е проведен компютърен набор (М. Червенкова), извършива се научна и литературна редакция (Н. Червенков и Т. Зайковска). Оказа са доста сложна работа. Имащ много трудни за четене страници, освен това текстът е с ниско литературно ниво, сложна е и структурата на изложението, има чести повторения и т.н. Това не винаги дава възможност обективно да се представи мисълта на автора. Във връзка с това към Л. Кайряк имащ много въпроси, но тъй като той вече беше в доста напреднала възраст, трудно бе да се обсъждат с него въпросните моменти или да се очакват някакви уточнения. А и той сам призна, че вече не е в състояние да уточнява нещо. Независимо от това, успяхме да подгответим ръкописа към печат.

Едновременно се проведе събиране на средства за неговото публикуване. С това успешно се зае Степан Дмитриевич Танов, голям

родолюбец и краевед, който в продължение на дълго време активно съдействаше и оказващ пълна подкрепа на работата на П. Кайряк. Показателно е, че към каузата активно се подключиха и градските и общинските власти на Тараклия.

Изхождайки от обема на подготовката на материал, бе взето решение генеалогичните изследвания на П. Кайряк да бъдат публикувани в три части. За сега са издадени две книги на „Родословните дърва на Тараклия“ (1999 и 2002). Третата, за съжаление, не се появи в печатен вид. Според сведенията на самия краевед, подготовена беше машинописната и версия. Обаче, след смъртта на автора, по неизвестни причини, наследниците не я представят за публикуване, въпреки, че са съдействали при работата над първите две книги. Надяваме се, че този ръкопис не е изгубен и след време може да бъде публикуван. Повече от трийсет фамилии с нетърпение очакват да се запознаят с родословното си дърво.

В настоящия сборник са включени предговорите на научния редактор на тези книги, които дават представа за естеството и значимостта на тези трудове. Тук ще напомним само някои моменти. Първата книга съдържа 33 имени, а втората – 42. Структурата на двата выпуска е еднаква. В началото се прави кратко описание на рода, а в приложението се дават схеми на генеалогични дървета и снимки от среците на същименниците. Важно е, че въз основата на тези описания лежат надеждни архивни данни. На първо място това са така наречените «ревизски сказки» на Тараклия за 1835 г. и 1850 г., съхранявани в Националния архив на Република Молдова, както и различни списъци на селяни, свързани с разделяне на земята в началото на XX век.

За съвременните изследователи са особено ценни данни и факти, събрани от автора от представителите на проучваните фамилии. Времето тече и много инфоматори, данни от които използвал Петър Афанасиевич, вече не са живи. Не може да не се забележи, че той интервюирал както лично, така и чрез кореспонденция не само жителите на града, но и тези неговите потомци, които живеят в различни градове и села в Украйна, Русия, Румъния, България и други страни. Това несъмнено изисква от краеведа голяма енергия

ш настойчивост. Още повече, постоянно трябваше да се преобратят методологични, битови, транспортни и финансови проблеми и трудности. Той споделяше, че само в град Магнитогорск (Русия) са открити повече от 60 души, родени в Тараклия. Затова в този град той изпратил стотици писма.

По време на активната си работа по описанието на родословиета не са били известни методите на генеалогичните изследвания, използвани в областа на науката, особено в краеведението. Нападаше се той сам да разработва или интуитивно да търси свои подходи, които пък не винаги отговарят на академичните изисквания за такива проучвания.

Това обаче, никак не намалява значението на тези две книги на тараклийския краевед, които се явяват първи изследвания на български родословия сред бесарабските българи. Повечето от жителите на Тараклия, благодарение на тези книги, са придобили надеждна информация за историята на своите родове. Събраният материал, и особено информацията, получена от старото поколение, както и лични преживявания на автора, дадоха тласък на последователите на П. Кайряк да продължат задълбочено да изучават родословните дърва на жителите на този град.

Работейки върху историята на Тараклия, ние особено се укрепихме в мнението, че споменатите книги на Петър Афанасиевич са до голяма степен енциклопедия на града. От тях научихме важни неща, които обхващат периода от времето на първото заселване на това място до нашите дни. В тях са представени наблюдения и факти, които не могат да бъдат открити нито в един от архивите. Тези две книги на П. Кайряк са били, естествено, възприети с голям ентузиазъм в града и извън него. Има положителни отзиви в пресата. Читателите имаха възможност да изразят своята благодарност на краеведа по време многобройните презентации на книгите. Тиражите бяха бързо изчерпани, въпреки че до ден днес идват поръчки. Така се сбъдват наистина пророческите думи на бившия заместник – кмет на Тараклия Игор Николаев, историк по професия, който на една от презентациите на трудовете на Петър Афанасиевич отбеляза: „Колкото повече се отдалечаваме, толкова по-ценни ще се стават книгите на П. Кайряк”.

и настойчивост. Още повече, постоянно трябваше да се преобратят методологични, битови, транспортни и финансови проблеми и трудности. Той споделяше, че само в град Магнитогорск (Русия) са открити повече от 60 души, родени в Тараклия. Затова в този град той изпратил стотици писма.

По време на активната си работа по описание на родословията не са били известни методите на генеалогичните изследвания, използвани в областта на науката, особено в краеведението. Налагаше се той сам да разработва или интуитивно да търси свои подходи, които пък не винаги отговарят на академичните изисквания за такива проучвания.

Това обаче, никак не намалява значението на тези две книги на тараклийския краевед, които се явяват първи изследвания на български родословия сред бесарабските българи. Повечето от жителите на Тараклия, благодарение на тези книги, са придобили надеждна информация за историята на своите родове. Събраният материал, и особено информацията, получена от старото поколение, както и лични преживявания на автора, дадоха тласък на последователите на П. Кайряк да продължат задълбочено да изучават родословните дърва на жителите на този град.

Работейки върху историята на Тараклия, ние особено се укрепихме в мнението, че споменатите книги на Петър Афанасиевич са до голяма степен енциклопедия на града. От тях научихме важни неща, които обхващат периода от времето на първото заселване на това място до нашите дни. В тях са представени наблюдения и факти, които не могат да бъдат открити нито в един от архивите. Тези две книги на П. Кайряк са били, естествено, възприети с голям ентузиазъм в града и извън него. Има положителни отзиви в пресата. Читателите имаха възможност да изразят своята благодарност на краеведа по време многобройните презентации на книгите. Тиражите бяха бързо изчерпани, въпреки че до ден днешен идват поръчки. Така се събъдват наистина пророческите думи на бившия заместник – кмет на Тараклия Игор Николаев, историк по професия, който на една от презентациите на трудовете на Петър Афанасиевич отбелаяза: „Колкото повече се отдалечаваме, толкова по-ценни ще се стават книгите на П. Кайряк”.

В настоящия сборник книгите на Кайряк „Родословно дърво на Тараклия“ не е включена. Основната негова задача е да представи статиите на автора, публикувани в течение на две десетилетия, които, подобно на книгите му, не са загубили актуалността. Обаче използването им е доста сложно, особено за краеведите, тъй като вестниците и списанията, в които те са били публикувани, сега са труднодостъпни.

В това се убедихме, когато ги използвахме по време на работата върху книгата „Тараклия – 200 години“. И тогава, и сега при съставянето на настоящия сборник успяхме да открием 43 статии на П. Кайряк, две от интервютата с него и 32 различни материала, посветени на живота и творчеството му. Основно те бяха публикувани в тараклийската преса – „Свет Октября“ („Светлината на Октомври“) „Свет“ („Светлина“) и „Български глас“. Редица материали са отпечатани във вестниците на българския език в Молдова и Украйна – „Родно слово“ и „Роден край“, както и в някои периодични издания в България. Съставителите са наясно, че може би и са изпуснати някои от печатните материали на П. Кайряк, особено в българската преса. Въпреки това, смятаме, че публикуваните тук материали отразяват основното публицистическо наследство на този краевед. В една от частите на сборника са включени и писмата на краеведа, адресирани на филолога Васил Кондов. Редица статии не бяха публикувани в този сборник поради това, че по съдържанието се повтарят.

Първата статия на П. Кайряк „Нови данни за историята на Тараклия“ е публикувана през 1983 г., а последната – „Прелиствайки страниците на историята“ – в тараклийския районен вестник „Свет“ на 5-ти ноември 2002 година. Напомняме, че през тези години той публикува своята брошура за О. Панов, двете книги „Родословните дървани Тараклия“. Това потвърждава, че неговата дейност по публикации на трудовете си практически се осъществява през последните две десетилетия от живота му, когато е бил вече над седемдесет години.

В публицистическите му статии са отразени различни аспекти от историята на Тараклия. Пъвоначално изследователят се

интересува от въпроси, свързани с основаването на селото. Той се опитва да открие мястото в България, откъдето предците му се преселили в Тараклия. Интересува се и от топонимията на различни местности в околностите на родното селище. Много от имената той свързва с първите преселнически родове, обосновали се в тези места. В същото време започва да пише и за известните сънародници. Особено се задълбочава в проучване на биографията на Олимпи Панов. Освен статиите, които бяха отбелязани, той публикува брошура за него. Постепенно тематиката на интересите му се разширява. Краеведът пише за духовния живот на Тараклия („За тараклийските паломници”, „Църквата и родния език“). В двете статии описва членовете на църковния хор в предреволюционния и румънския период от историята на Тараклийската Свято-Георгиевска църква. Обръща специално внимание на състоянието на образование в родното си село. В този контекст са пълни с емоционални описание статиите за учителите Георги Бакаржи, Мария Гоголова, Николай Николаев и други. Не останаха незабелязани и лекарите, които се грижеха за здравето на жителите на Тараклия. Интересни статии посвещава на тараклийските управители-кметове. Неговите публикации разкриват много аспекти от обществения и политическия живот на тараклийската колония. Петър Кайряк се опита да докосне всичко от историята на родния си град. Анализирали статиите на Петър Афанасиевич, забелязваме, че чрез тях той даде съвети на съвременното тараклийско общество то да се ръководи от принципа „да се учим по грешките от миналото“. В някои от статиите той дори призовава да се взема пример от ръководителите на Тараклия от предишните столетия, като в същото време прави и сравнение на състоянието на политическите и идеологическите течения (социал-демокрация) през румънския период със съвременното му положение. Интересното е, че в отделните статии краеведът се опитва да обесни грешките от миналото. Показателна в това отношение е статията за случайното убиване на кмета Азман. Воден от личните спомени, той се опитва да покаже невинността на ония, който е извършил този, както той го нарича, „отчаян“

акт. По този начин той се опита да промени в съзнанието на тараклийците погрешните им осъдителни становища спрямо този случай. В същото време Петър Афанасиевич обективно осъжда постъпката на кмета Симановски, който използва незаконни действия, с цел лично облагодетелствование. Тези примери показват, че тараклийския краевед се опитва да бъде честен с читателите си и да им дава обективна информация.

Всичко това подтвърждава, че П. Кайряк се явява като един от най-значимите фигури помежду любители-изследователи на историята на Тараклия и региона. При него се сформираха специфически методи по изучаване на историята, бяха разработени прийоми на критика на использваемите от него източници. Характерно е за него, че много негови публицистични статии са снабдени с илюстративен материал. С това авторът „спира“ за читателите историята в лица. Повече от половина на статиите са описания на снимки, той запознава интересуващите се с отделни биографии на хора, запечатлени на тези снимки. Тъй като авторът е видял със своите очи междувоенния (румънския) период, той най-повече оперира със снимки от това време.

Както се вижда, П. Кайряк е голям български патриот, който работеше основно върху проблемите на своите сънародници. Въпреки това, като обективен историк, той не оставяше без внимание същите проблеми и при народите, населяващи обекта на изследванията му – град Тараклия. Запазена една негова много интересна статия за ромите, евреите, на молдовски фамилии в Тараклия. И изследванията по тази тематика трябва да се разширят и задълбочат.

Във всичко той виждал история – в улиците, в къщите, в природните обекти. Струваше се, че П. Кайряк говори с неодушевени предмети с цел придобиване на информация за историческото им минало.

Всичките статии на П. Кайряк са написани, най-напред, въз основа на информация, получена от коренящите, а също и от личните си възпоминания. Сравнително малко има в тях архивни източници, материали от литературата. Не случайно в разговора с един от нас той се съкрушаваше, че в научните статии малко

се пише конкретно за Тараклия. Чето се касае до архивите, той нямаше възможност и достаточено време да работи в тях, макар че, както беше казано, извлече от тях определена информация, най-напред от Националния архив на Република Молдова. Опора най-вече върху спомените доведе и към това, че значителната част от материалите имат хронологични и фактологични неточности. Например при споменаване за управителите и кметовете на Тараклия бяха допуснати грешки в имената и хронологията в управляването им на Тараклия. Причината е в това, че краеведът оперирал основно със статистическите материали на архивните източници. Също така не бяха използвани архивните материали на кметството от междувоенния (румънския) период. По тези причини решихме, че е необходимо някои от статиите, включени в настоящия сборник, да бъдат съпроводени с наши коментар. Обаче това в никакъв случай не умалява значимостта и ценността на извършената от Петър Афанасиевич изследователска работа.

Той работеше върху своите статии дълго и основателно. Не бързаше те да бъдат публикувани. Често ги обсъждаше с колегите-краеведи и професионалните-изследователи. Контактите с последните, за съжаление, се установиха сравнително късно. Наделязаха се професионални връзки с водещия през 70-те начало на 80-те години на миналия век българист доцент Константин Поглубко, който изцяло поддържаше начинанията на краеведа – събиране на сведения за еднофамилците, описание на родовете, написване на статии. Бяха даже набелязани съвместни трудове. Обаче ученият рано си замина – през пролетта на 1983 година той почива.

Дългогодишни бяха и връзките на П. Кайряк с краеведа Иван Дундаров от Кишинев, който от началото на 80-те години живееше в София. Той бе един от тези, който съдействаше на П. Кайряк в придобиване на литература, организираше пътуването му до България, по време на което тараклийският изследовател има възможност да участва в работата на II Международен конгрес на българистите (1986 г.). П. Кайряк много ценеше срецищите си с известния български генеалог Лазар Георгиев, който дълго време бе един от ръководителите на Болгарското генеалогическо общество.

Последният в една от своите статии описва емоционалната сре-ща с «тараклийския апостол». Петър Афанасиевич сътрудничаше също и с българския филолог Нено Неделчев, който публикува своя труд „Бесарабските българи в Тараклия“ (Велико Търново, 1998). Разказите на тараклийския краевед за фамилията Челарски става един от обектите на лингвистичния анализ на местния говор за българския филолог. Той дава в приложението на своя труд снимка-та на П. Кайряк в кръга на жителките на Тараклия.

В България високо ценяха дейността на Кайряк краеведи и други специалисти, обществени деятели. Сред тях е Петър Германов, който като инициатор и създал на обществото „Родолюбие“, много е направил за установяване и укрепване на връзките на бесарабските българи с прародината си. Говорейки за тараклийския патриот, той отбелязващ, че „трудно е да се намерят ентузиасти, запалени хора, които да започнат да записват по-важните събития от живота на отделни хора, да събират снимки и др.“. П. Кайряк имаше творчески връзки и с доцент Иван Забунов, който същевременно по линията на културното общество „Възраждане“ нееднократно му е помагал в реализацията на пътувания за събиране на материали.

Трайни творчески контакти П. Кайряк имаше с учителя от Тараклия Николай Николаев, който след пенсионирането си през 60-те години се премества в родно си село Нови-Трояни, Болградски район, област Одеса. Последният също е активен краевед, събрал много интересни материали за родното си село. Двамата краеведи редовно се срещаха, с голямо удоволствие споделяха плановете си, обсъждаха регионалните проблеми. Достаточно добри отношения се установиха между Петър Афанасиевич и поетът от гр. Болград Иван Арнаутов. В една от статите на местния вестник дори бе публикувана снимка, на която двамата ентузиасти се редом и дискутират. Въпроси по история на бесарабските българи често бяха обсъждани с местния кроевед Иван Алаватский. Последният и до ден днешен грижовно пази записките на разговорите си с тараклийския колега по интересуващи ги общи теми.

Един от съставителите на дадения сборник (Н. Червенков) също е сътрудничал с П. Кайряк, особено през 1997–2002 години, ко-

гато вървеше работата по издаване на неговите две книги за родословните дърва на Тараклия. В тези години той постоянно прииждаше със знаменития си портфел в Кишинев, където се осъществяваше компютърно набиране, правеше се научна редакция на книгите. Останаха интересни спомени за тези дълги беседи. Той не особено се задълбочаваше във въпросите за ръкописите. Повече се говорише за проблемите, които стоят пред краеведите и историците. Имаше възможност отблизо да се усети стремежът му да направи колкото може повече за своите земляци, преживяванията му за бъдещото им. Петр Афанасьевич се оплакваше, че още малко са краеведите, които биха проучвали проблемите на българските селища в бившата Бесарабия. Съжаляваше, че недостатъчно е направил за своя град. Надяваше се, че ще се появят последователи, продължатели на неговите разнопланови намерения.

Трудове от такъв масштаб, както на П. Кайряк, в Тараклия за сега още няма, но радва че много хора проявяват интерес към изучаване на своите фамилни корени. Например в Българската библиотека «Хр. Ботев» има ръкопис за родословието на тараклийския клон Ужакови. Завършива описанието на своя род и Георгий Танов, който по свое време много съдействаше в работата на Петър Афанасиевич. Опити за подобни изследвания предприемаха и студенти на Тараклийския университет „Гр. Цамблак“.

Опитът на П. Кайряк стана важен пример за мнозинство краеведи от близките села. Иван Манолов от Кайраклия, Захарий Язаджи от Твардица, Иван Пасков от Колибабовка направо казват, че вдъхновителят на родословните им изследвания е техният старши колега от Тараклия. Благодарният последовател на П. Кайряк, П. Пиронков от Кайраклия, роден в Тараклия, дори съчини песен за тараклийския летописец.

Резултатите от социологическите изследвания за 2010 година сочат, че краеведът станал най-известна личност в Тараклия. Не случайно 2013 година е обявена в Тараклия за годината на Петър Кайряк. Най-вече той се запомни със своята неутомима дейност в организирането на срещите на еднофамилици и със своите трудове. Това не беше лека работа, но П. Кайряк успяващ да намери

общ език и с обикновени хора и с лидерите на града и региона. За да се организират до сто срещи на представителите на различни фамилии, необходим е тakt, организационен ум, издържливост. Събиране на хората, особено по време на съветската ера, не се поощряваше. Но той успява да намери подкрепа и от съветските, и от партийните лидери, сред които са Г. В. Некит, С. В. Цолов, И. Николаев. Сред тях е и председателят на колхоза „Родина”, а след това и председателят на район Тараклия К. П. Дарманчев, който всестранно поддържаше дейността на краеведа. В многостранната краеведска дейност П. Кайряк срещаше разбиране и сред преподавателите, и работниците на културата. От самото начало с него интензивно сътруднича директорът на читалището „Олимпии Панов”, ръководителят на българския театър в Тараклия „Смешен петък” Иван Боримечков. П. Кайряк високо го ценеше и му беше много признателен. Трайни творчески връзки имаше с Николай Куртев, писател и просветен деятел.

Както при живота му, така и впоследствие за него са писали колегите му, журналисти. Най-вече, това са публицистически статии на редактора на вестника „Български глас” Димитър Боримечков. Той отразява многогранната родолюбива дейност на краеведа. В миналото, бъдейки водещ на радиопрограмата на български язик в Тараклия, той организира няколко предавания за видния краевед. На своите фотоизложби в Тараклия, Кишинев, Болград (Украина), Софии, Сливен (България) и т.н. винаги е представял раздел „Петър Кайряк”. Така че със сигурност той може да се нарече личен биограф на Петър Кайряк. Той не само пише за краеведа, но по неговият пример, описва своето генеалогично дърво. Използвайки случая, благодарим на тараклийския си колега за любезно предоставени материали и снимки от неговия личен архив с цел публикуване в този сборник. Също изразяваме нашата благодарност и на Иван Боримечков, който представи снимки от запазената при него архивна колекция на П. Кайряк.

Петър Афанасиевич беше най-възрастен от членовете на Начиното дружество на българистите на Република Молдова. Приделиха в Дружеството заслужели пенсионери – известния председа-

тел на колхоза в село Кайраклия Фьодор Бодур, заслужил учител на републиката Николай Кайряк, а също преподавател от Кишинев Степан Сербинов който през 80-90-те години публикува голяма поредица статии по история на бесарабските българи. В същото време насърчава колкото е възможно повече младежи и ученици за работа в Дружеството. Затова с голяма радост посещава срециите в училища и клубове. Съжалява, че здравословното му състояние и възрастта не му позволяват да води клуб на младите краеведи.

По инициатива на П. Кайряк през 1980 г. се организира пътуване на голяма група от Тараклия в Кишинев. За тях и за многобройните българите от гр. Кишинев, повечето от които са от Тараклия, доцент К. Поглубко организира екскурзия по исторически места, свързани с пребиваването на българи в Кишинев. Участниците бяха потресени от информацията за българите, които им съобщи известният учен. Именно на тази среща бе организирано землячество на тараклийците начело с Иван Бурлаков. П. Кайряк остана много впечатлен от тази среща и по този повод публикува в районния вестник статия.

Краеведската работа на Петър Кайряк е добре известна и на гражданите, и на специалистите-историци. За неговата дългогодишна плодотворна работа са посветени няколко публикации. Завершвайки своя кратък разказ за този необикновен човек, вземаме на себе си смелост да твърдим, че в лицето на П. Кайряк ние имаме работа със свояго род феномен – като личност и като краевед. Не случайно още приживе една от улиците на Тараклия получава името му. Но той беше щастлив с това, че успя да убеди общността на града да се дадат имена на някои улици в чест на известни тараклийци.

Надяваме се, че настоящия сборник ще бъде интересен на историците, краеведите, жителите на Тараклия, на всички, които се интересуват от историята на бесарабските българи.

От составителей

Есть личности, имена которых неразрывно связаны с историей их родного села или города. Отмечая в прошлом году 200-летие города Тараклии, его жители постоянно возвращались к личности Петра Афанасьевича Кайряка. В деятельности и творчестве этого краеведа отражена история двухсотлетнего города, судьба всех поколений его жителей. Петр Афанасьевич Кайряк по праву носит титул Краеведа с большой буквы как старейший исследователь истории Тараклии. Символично, что сразу же после юбилея города, 31 января 2014 г., будет отмечаться юбилей этого Краеведа – сто лет со дня его рождения.

Энциклопедии, словари и многочисленные учебные пособия по-разному трактуют понятия «краеведение» и «краевед». Создатель Союза краеведов России Сигурд Оттович Шмидт пишет: «В наше время под краеведением чаще всего понимают и сферу научной и просветительской работы, и общественную деятельность, причем такую, к которой причастны отнюдь не только ученые-специалисты, но и значительно более широкий круг лиц, преимущественно местных жителей. „Краеведение“ не просто знания о чем-то, но и путь к постижению этих знаний и распространению их».

Известный русский поэт Владимир Алексеевич Чивилихин говорил: «Должно быть, всюду можно найти человека, который сильнее других любит и лучше прочих знает родные края – живые подробности больших событий истории, когда-либо посетивших эти места, приметные строения в округе, в том числе и навсегда уничтоженные войнами и небрежением, предания родословные, судьбы интересных земляков, драгоценных документов и вещей. Их называют привычно краеведами, происходят они из бывших учителей, врачей, журналистов, военных, музеиных, партийных и советских работников... Они прививают согражданам привязанность к их родине, а через нее – к большой Родине, к миру и жизни, а сами эти увлеченные отставные трудяги, кажущиеся подчас чудаковатыми, составляют кое-где высшую духовную ценность местного общества, потому что выступают в добровольной роли Хранителей Памяти».

Это определение и характеристика вполне относятся к нашему юбиляру – Петру Афанасьевичу Кайряку (1914–2004), посвятившему не одно десятилетие жизни изучению прошлого своего народа, своего города, истории его семей и родов. В знак высокого уважения к его деятельности, признания актуальности и значимости его трудов для последующих поколений издается этот сборник, в котором представлены публикации Петра Афанасьевича из периодических изданий, а также материалы, раскрывающие его вклад в краеведение, его биографию.

Петр Афанасьевич Кайряк родился 31 января 1914 г. в волостном центре Тараклия. Большую часть своей трудовой жизни он отдал банковской деятельности. Но при этом постоянно интересовался прошлым и настоящим своего города, края. Краеведением Петр Афанасьевич стал заниматься, по его собственному выражению, «по велению души и сердца». За этой фразой стоит и его любовь к Тараклии, к родному Буджаку, и жажда познания, и неутолимая страсть к установлению истины. Эта деятельность полностью захватила его, когда он вышел на пенсию. С этого времени и до конца своей жизни (30 января 2004 г.) он отдается любимому делу – служению своему городу и народу.

Прежде всего, энтузиаст занялся составлением родословных древ своих земляков, подготовив описание и схемы таких древ более чем для ста фамилий.

В то время практически не было исследований, посвященных жизни бессарабских болгар именно в таком аспекте. Подобной была ситуация и в Болгарии в начале XX века. О традициях, связанных с исследованием родовых корней, об отношении простых людей к этому виду памяти пишет болгарский писатель Стилиян Чилингиров. Он отмечает: „Наши родители, вечно озабоченные своим мелким повседневным существованием, не привыкли занимать нас разговорами о своем житье-бытье. А о своих собственных родителях вроде бы даже и не любят нам рассказывать. Да и мы сами не особенно интересовались своими дедами... И уж если мы их не застали живыми, то не знаем ни то, как они выглядели, ни сколько прожили... Часто это вынуждает нас думать, что мир начинается с нас и что все, бывшее до нас, не заслуживает внимания...”

Краевед начинает усердно работать в архивах, библиотеках, в том числе за рубежом, провел более 70 встреч однофамильцев, устанавливал контакты с земляками, проживающими во многих населенных пунктах Молдовы, Болгарии, России, Румынии, Украины и в других странах. Крупномасштабная работа тараклийского краеведа, по нашему мнению, говорит о его общительности, доброжелательности и об интересе к окружающим. Он привлекал людей своей добротой и человечностью, оставаясь при этом принципиальным и бескомпромиссным. Его честность доказывают недавно обнаруженные материалы архивов КГБ, из которых становится ясно, что на допросах он не «стучал» на знакомых и близких. Наоборот, он старался показать их невиновность и порядочность. Думаем, что такая честность П. Кайряка и привлекала к нему тараклийцев. Кайряк расспрашивает живущих представителей исследуемых родов, рассыпает десятки и сотни писем с вопросами по разным адресам. Так он накапливал сведения об исторических процессах и событиях, фактах и личностях, связанных с историей бессарабских болгар. Мы даем себе отчет в том, что даже академический работник не смог бы провести такое массовое и продуктивное исследование, какое удалось осуществить краеведу-любителю П. Кайряку. Ведь у него была уникальная возможность ежедневно общаться с людьми, бывшими объектом и источником его исследований. По свидетельству современников, главной чертой характера краеведа было то, что он легко входил в контакт с каждым. Вытаскивая из своего портфеля очередную фотографию, он завлекал свой «объект» в мир, полный истории и занимательных рассказов. Бескорыстность исследователя доказывается опубликованными фрагментами из его писем в редакции газет, где отмечается, что он отказывался от гонораров в пользу работников соответствующего периодического издания. Это подтверждает, что для Петра Афанасьевича на первом месте было исследование, которым он жил и которому отдавал всего себя.

Все началось с интереса к видному выходцу из Тараклии – Олимпию Панову. Шаг за шагом П. Кайряк изучал его патриотическую деятельность, направленную поначалу на освобождение Болгарии, а затем на формирование болгарской государственности. Исследо-

ватель собирал и изучал литературу об этой личности. Особенно важно то, что на основе воспоминаний и документальных материалов постепенно раскрывались связи семьи Пановых с другими тараклийскими родами. Все эти исследования вылились в написание брошюры «Олимпий Панов. 1852–1887», изданной в 1992 г. в Кагуле. Новизна этой работы состоит, прежде всего, в раскрытии генеалогического древа фамилии Пановых, ее связей с другими известными родами Тараклии и ближайших сел. Одновременно, благодаря инициативе и настойчивости Петра Афанасьевича, в Тараклии был установлен бюст-памятник О. Панову. Кроме того, П. Кайряк стал консультантом документального фильма об Олимпии Пановой, для съемки которого в 1985 году Тараклию специально посетила творческая группа Софийской военной киностудии.

Занимаясь сбором и написанием очерков об отдельных родах Тараклии, в 1994 г. П. Кайряк с большим энтузиазмом включился в болгаро-молдавское социологическое исследование «Жизнеописание бессарабских болгар». В рамках этого издания он подготовил несколько описаний тараклийских фамилий и стал одним из победителей проекта. Очень рад был тому, что его очерк «Кратка история на рода Хаджи-Минчеви от фамилията Кайряк» был опубликован в сборнике «Бесарабските българи за себе си» (Съставители П.-Е. Митев, Н. Червенков, София, 1996). Он был среди тех, кто участвовал в конференции, проходившей в Софии, где подводились итоги работы в проекте о жизнеописании бессарабских болгар. Тараклийский краевед восхитил участников этого форума своим энтузиазмом и любовью к своему городу, его жителям, призывом вести патриотическую работу среди соотечественников за пределами Болгарии.

Интересно, что П. Кайряк, занимаясь поиском и нахождением корней своего рода, не забывал об исторической родине Болгарии, откуда вышли его предки. Он установил так называемый межродовой мост между двумя странами. Тем самым был дан пример последующим поколениям исследователей бессарабских болгар. Хотя П. Кайряк мало писал на болгарском языке, но в душе он хранил любовь ко всему болгарскому, что теперь мы называем словом «българщината». По его убеждению, через родной язык может и

должна быть сохранена национальная идентичность бессарабских болгар. В этом контексте символично звучат его слова: «Без тебе, Българио, живях, но с тебе ще умра». В то же время, родившихся и прожив жизнь в Бессарабии, он горячо любил свой край, который стал укрытием и местом спасения и продолжения рода для его предков. Проводя огромную исследовательскую работу, краевед надеялся, что его дело воодушевит и молодое поколение, пробудит у него интерес к родной истории. Не случайно он утверждал, что людям нельзя не знать историю своего родного города, улицы. Так как, по его мнению, это наша культура, которой мы всегда должны гордиться. Знание своей истории связывалось краеведом с цивилизованностью человека, потому что без истории не может идти речь о каких-либо культурных ценностях и корнях.

Стремление пробудить у нового поколения интерес к своей истории воодушевляло краеведа, укрепляло в нем веру в необходимость продолжения начатой работы. В частности, он утверждался в желании увидеть опубликованными все подготовленные им родословные описания Тараклии. Поэтому Петр Афанасьевич с большой охотой предоставил эти материалы Научному обществу болгаристов Республики Молдова для подготовки их к изданию. В организации силами ее членов проводился компьютерный набор (М. Червенкова), было осуществлено научное и литературное редактирование (Н. Червенков и Т. Зайковская) будущей книги. Это была довольно сложная работа, встречалось много трудночитаемых страниц, к тому же текст был на низком литературном уровне, сложная структура изложения, частые повторы и т. д. не всегда позволяли объективно представить мысль автора. В связи с этим возникало много вопросов к нему, но, поскольку составитель был уже в довольно преклонном возрасте, трудно было обсуждать замечания, ждать каких-нибудь поправок. Впрочем, он и сам признавался, что уже не в состоянии что-либо уточнять. Тем не менее, удалось подготовить рукопись к печати.

Одновременно проводился сбор средств для ее издания. Этим успешно занимался Степан Дмитриевич Танов, большой родолюбец и краевед, который на протяжении долгого времени всячески

содействовал работе П. Кайряка. Примечательно, что к этому активно подключались районные и городские власти Тараклии.

Исходя из большого объема подготовленных материалов, было задумано издать родословные исследования П. Кайряка в трех частях. Пока изданы только две книги «Родословные древа Тараклии» (1999 г. и 2002 г.). Третья, к сожалению, еще не опубликована. По сведениям, полученным от самого краеведа, был подготовлен ее машинописный вариант. Однако после смерти автора, по неизвестным причинам, наследники не представили его для публикации, хотя содействовали работе над первыми двумя книгами. Важно, чтобы материалы не были утеряны и со временем могли быть опубликованы. Более 30 фамилий с нетерпением ждут ознакомления с описанием своих родословных древ.

В настоящий сборник включены предисловия, написанные научным редактором к двум изданным книгам, где читателю дается представление о характере и значении этих трудов. Здесь напомним только о некоторых особенностях этих изданий. В первой книге представлены 33 фамилии, а во второй – 42. Структура обоих выпусков одинакова. В начале дается краткое описание рода, а в приложении – схемы родословных древ и снимки встреч однодомильцев. Важно, что в основе их освещения лежат достоверные архивные данные. Прежде всего, это так называемые ревизские сказки Тараклии за 1835 и 1850 годы, хранящиеся в Национальном архиве Республики Молдова, а также различные списки жителей села, связанные с разделом земли в начале XX в.

Для современных исследователей особенно ценными являются данные и факты, собранные автором у представителей описываемых фамилий. Время идет, и многих информаторов, данными которых пользовался Петр Афанасьевич, уже нет в живых. Отметим, что он собирал информацию через личное интервьюирование, а также посредством переписки с теми выходцами из своего родного места, которые проживают в различных городах и селах Украины, России, Румынии, Болгарии и других стран. Это, бесспорно, требовало у краеведа большой энергии и настойчивости. Тем более что приходилось постоянно преодолевать методические, бытовые, транспорт-

---

ные и финансовые проблемы и сложности. В свое время он делился сведениями о том, что только в городе Магнитогорске (Россия) обнаружил более 60 выходцев из Тараклии. Поэтому краевед направил сотни писем в этот город. Во время его активной работы над описанием родословных древ еще были недостаточно доступны методы генеалогических исследований, используемых в науке, в частности, в краеведении. В основном нашему краеведу приходилось самому разрабатывать или интуитивно искать свои подходы, которые не всегда отвечали научным требованиям к подобного рода исследованиям.

Однако это не снижает значения двух книг тараклийского краеведа, которые явились первыми исследованиями родословных древ бессарабских болгар. Большинство жителей Тараклии благодаря этим книгам обрели достоверную информацию об истории своих родов. Собранный материал, особенно сведения, полученные от старожилов, а также личные переживания автора, связанные с процессом исследования, дают импульс последователям П. Кайряка углубить и продолжить изучение родословных древ жителей этого города.

Работая над историей Тараклии, мы особенно утвердились во мнении, что упомянутые книги Петра Афанасьевича в значительной мере являются энциклопедией, отражающей историю жителей этого города. Из этих книг мы извлекли важный материал, отражающий жизнь этого места в период со времени заселения до наших дней. Приводятся наблюдения и факты, которые нельзя обнаружить ни в одном из архивов. Две книги П. Кайряка, естественно, были с большим воодушевлением встречены как в городе, так и далеко за его пределами. Появились положительные отзывы в периодической печати. У читателей была возможность высказать свою признательность краеведу во время многочисленных презентаций книг. Тиражи быстро разошлись по читателям, хотя и до сегодняшнего дня приходят заказы. Тем самым сбываются пророческие слова бывшего заместителя примара города – Игоря Николаева, историка по специальности, который на одной из презентаций работ Петра Афанасьевича подчеркнул: «Чем дальше будем отдаляться, тем ценнее будут становиться книги П. Кайряка».

В данный сборник не включены книги П. Кайряка «Родословные древа». Главная задача сборника – представить его статьи, опубли-

кованные за два десятилетия, которые, как и его книги, не потеряли своей актуальности. Однако, так как газеты и журналы, в которых они опубликованы, сегодня уже труднодоступны, ими сложно пользоваться, особенно краеведам. В этом мы убедились, когда использовали их при написании труда «Тараклии – 200 лет». При формировании этого сборника, удалось обнаружить 43 статьи П. Кайряка, два его интервью, а также 32 материал, посвященный его жизни и деятельности. В основном эти материалы печатались в тараклийской прессе – «Свет Октября», «Свет» и «Български глас». Ряд материалов опубликован в газетах Молдовы и Украины – «Родно слово» и «Роден край» на болгарском языке, а также в некоторых периодических изданиях Болгарии – «Родознание» и др. Все они вошли в настоящий сборник. Составители отдают себе отчет в том, что могут быть утрачены некоторые печатные материалы П. Кайряка, особенно из опубликованных в периодике Болгарии. Однако думаем, опубликованные здесь статьи в основном отражают данный жанр в творческом наследии этого краеведа. В раздел его трудов также включены его письма, направленные филологу Василу Кондову. Ряд статей не вошли в сборник, так как они по своему содержанию повторяются.

Первая статья П. Кайряка – „Новые данные к истории Тараклии“ – была опубликована в 1983 г., а последняя – «Листая страницы истории» – отпечатана в тараклийской районной газете «Свет» 5 ноября 2002 г. Повторим, что в эти же годы вышли его брошюра об О. Панове и две книги «Родословные древа Тараклии». Таким образом, по сути, его деятельность по публикации написанных трудов продолжалась в последние два десятилетия его жизни, когда ему было уже более семидесяти лет.

В его публицистических статьях освещаются различные аспекты истории Тараклии. Прежде всего исследователя интересуют вопросы основания села. Он пытается установить те места в Болгарии, откуда его предки переселились. Интересуется также топонимикой различных мест в окрестностях родного поселения. Многие названия он связывает с первыми переселенческими родами, которые обосновывались в этих местах. Одновременно начинает писать о знаменитых земляках. Особенно углубляется в изучение биографии Олимпия Панова. Помимо нескольких статей, как было отмечено,

он публикует и брошюру о нем. Постепенно тематика его интересов расширяется. Краевед пишет о духовной жизни Тараклии («О Тараклийских паломниках»; «Церковь и родной язык»). В двух статьях рассказывается о церковном хоре в дореволюционный и румынский период истории Тараклийской Свято-Георгиевской церкви. Уделяет особое внимание просвещению в родном селении. Очень эмоционально написаны статьи об учителях Георгии Бакаржи, Марии Гоголовой, Николае Николаеве и др. Не остались без внимания медики, которые заботились о здоровье тараклийских жителей. Интересные статьи исследователь посвящает тараклийским старостам и примарям. Его публикации раскрывают многие аспекты общественной и политической жизни колонии Тараклия. Одним словом, Петр Кайряк попытался затронуть все стороны истории родного города. Анализируя статьи Петра Афанасьевича, отметим, что через них он давал советы современному тараклийскому обществу, руководствуясь принципом «учимся на ошибках прошлого». В некоторых статьях он даже призывал брать пример с руководителей Тараклии прошлых столетий, сравнивал положение политических кругов и идеологических течений (социал-демократии) в румынский период с современным их состоянием. В отдельных статьях краевед пытался объяснить ошибки прошлого. Показательна в этом отношении статья о нечаянном убийстве примаря Азмана. Основываясь на личных воспоминаниях, он пытается показать невиновность того, кто совершил этот, как он называет, «нечаянный» поступок. Тем самым он попытался изменить в сознании тараклийцев ошибочные предосудительные мнения о данном случае. В то же время Петр Афанасьевич объективно осуждает поступок примаря Симиновского, который пошел на противоправные действия с целью личной наживы. Эти примеры говорят о том, что тараклийский краевед пытался быть честным перед своим читателем и объективно подавать информацию.

Он сформировал специфические методы изучения истории, разработал приемы критики используемых им источников. Характерно для него и то, что большинство его статей сопровождаются иллюстративным материалом. Тем самым автор представил читателям историю в лицах. Более половины его статей являются описанием фотографий, он знакомит интересующихся с биографи-

фиями запечатленных на фото людей. Так как автор видел своими глазами жизнь в Тараклии в межвоенный период, больше всего он рассказывает о снимках этого времени.

Как видим, П. Кайряк был большим болгарским патриотом, в основном занимавшимся проблемами своих сородичей. Однако, как объективный краевед, он не обходил вниманием исследователя и другие народы, населяющие Тараклию. Сохранились очень интересные статьи о цыганах, евреях, молдавских семьях в Тараклии. Эта тема в его исследованиях может быть расширена и углублена на современном этапе.

Во всем краевед видел историю – в улицах, домах, природных объектах. Казалось, что П. Кайряк разговаривает с неодушевленными предметами с целью добывать информацию об их историческом прошлом.

Все статьи П. Кайряка написаны, как мы уже отмечали, прежде всего, на основе информации, полученной от старожилов, а также его личных воспоминаний. Сравнительно мало в них архивных источников, а также материалов из литературы. Не случайно в разговоре с одним из нас он сетовал, что в литературе мало конкретных сведений о Тараклии. Что касается архивов, то у него не было возможности и достаточно времени для работы в них, хотя и оттуда он извлек некоторую информацию, прежде всего из Национального архива Республики Молдова. Опора на воспоминания привела к тому, что многие материалы имеют хронологические и фактологические неточности. Например, при упоминании старост и примарей Тараклии встречаются неточности в именах и в хронологии управления ими Тараклией. Это объясняется тем, что краевед из архивных источников извлекал в основном статистический материал. Не использовались архивные материалы примарии межвоенного (румынского) периода. Поэтому мы сочли необходимым снабдить некоторые статьи, включенные в данный сборник, нашими комментариями. Сказанное ни в коем случае не уменьшает значимости и ценности исследовательской работы, проделанной Петром Афанасьевичем.

Над своими статьями он работал долго и основательно. Не спешил их печатать. Часто обсуждал их с коллегами-краеведами и профессиональными исследователями. Контакты с последними, к сожалению, у него установились сравнительно поздно. Намечались тесные

профессиональные связи с ведущим в 70-х – начале 80-х гг. прошлого века болгаристом, доцентом Константином Поглубко, который все-цело одобрял начинания краеведа: сбор сведений об однофамильцах, описание родов, написание статей. Даже намечались совместные работы. Однако ученый К. Поглубко рано ушел из жизни – весной 1983 г.

Долгие годы П. Кайряк общался с краеведом Иваном Дундаровым из Кишинева, который с начала 80-х гг. проживал в Софии. Он был одним из тех, кто содействовал краеведу в приобретении литературы, организовал поездку в Болгарию, в ходе которой тараклийский исследователь даже имел возможность участвовать в работе II международного конгресса болгаристов (1986 г.). Очень дорожил П. Кайряк встречами с известным болгарским генеалогом Лазаром Георгиевым, одним из руководителей Болгарского генеалогического общества. Последний в одной из статей описывает свою эмоциональную встречу с «тараклийским апостолом». Петр Афанасьевич сотрудничал также с болгарским филологом Нено Неделчевым, который издал труд «Бесарабските българи в Тараклия» (Велико Търново, 1998). Рассказ тараклийского краеведа о фамилии Челарских стал одним из объектов лингвистического анализа местного говора для болгарского исследователя. Он же разместил в приложении своего труда фотографию П. Кайряка в окружении жительниц Тараклии.

В Болгарии высоко оценили деятельность Кайряка и другие специалисты и общественные деятели. Среди них – поэт Петр Германов, который как инициатор и создатель общества „Родолюбец“ много сделал для установления связей бессарабских болгар с прародиной. Говоря о тараклийском патриоте, П. Германов отмечал, что „трудно да се намерят ентузиасти, запалени хора, които да започнат да записват за отделни хора по-важни събития от живота, да събират снимки и др.“.

У Петра Кайряка установились творческие связи с доцентом Иваном Забуновым, который по линии культурного общества «Возрождение» также неоднократно помогал краеведу в осуществлении поездок для сбора материалов по теме исследования.

Долгие творческие отношения были у П. Кайряка с тараклийским учителем Николаем Николаевым, который после выхода на пенсию в 60-х годах переехал в свое родное село Ново-Трояны, Болградского рай-

она. Последний также занимался краеведением, собрал интересный материал о своем селе. Двое краеведов встречались регулярно, они с большим удовольствием делились своими планами, обсуждали краеведческие проблемы. Достаточно хорошие отношения сложились у Петра Афанасьевича с болградским поэтом Иваном Арнаутовым. В одном из номеров районной газеты была даже опубликована фотография, где энтузиасты-краеведы сидят рядом и дискутируют. Вопросы истории бессарабских болгар часто обсуждались в беседе с тараклийским краеведом Иваном Алаватским. Последний и сегодня бережно хранит записи бесед с тараклийским коллегой по общему благому делу.

Один из составителей данного сборника (Н. Червенков) также сотрудничал с краеведом, особенно в 1997–2002 гг., когда шла работа по изданию его двух книг о родословных древах Тараклии. В эти годы он постоянно приезжал со своим знаменитым портфелем в Кишинев, где осуществлялся набор рукописи и научное редактирование книг. Остались интересные воспоминания о наших долгих беседах. П. Кайряк не особенно вдавался в вопросы, связанные с рукописью. Больше говорили о проблемах, которые стоят перед краеведами и историками. Чувствовалось его стремление сделать как можно больше для своих земляков. Петр Афанасьевич сетовал, что еще мало краеведов, которые бы изучали проблемы болгарских населенных пунктов бывшей Бессарабии. Сожалел, что недостаточно сделал для своего города. Поэтому был очень рад, что успел издать свои книги. Надеялся, что появятся последователи, продолжатели и помощники в осуществлении его разнообразных планов.

Работ такого масштаба, как труды П. Кайряка, в Тараклии пока не появилось, хотя у многих пробудился интерес к изучению своих семейных корней. Например, в Болгарской библиотеке им. Хр. Ботева имеется рукопись о родословном древе тараклийской ветви семьи Ужаковых. Заканчивает описание своего рода Георгий Танов, который в свое время во многом содействовал работе Петра Афанасьевича. Попытки подобных исследований предпринимали некоторые студенты Тараклийского университета.

Опыт П. Кайряка стал важным примером для многих краеведов из ближайших сел. Иван Манолов из Кайраклии, Захарий Язаджи из Твардицы, Иван Пасков из Колибабовки прямо говорят, что

вдохновителем их родословных исследований является их старший коллега из Тараклии. Благодарный последователь П. Кайряка, П. Пиронков из Кайраклии, уроженец Тараклии, даже написал песню о тараклийском летописце.

Краевед П. Кайряк, по результатам социологических исследований 2010 г., стал самой известной личностью в Тараклии. Не случайно 2013 г. там объявлен годом Петра Кайряка. Краевед запомнился землякам своей неутомимой деятельностью по организации встреч однофамильцев. Это было нелегким делом, П. Кайряк умел находить общий язык как с простыми людьми, так и с лидерами города и района. Чтобы провести до ста встреч представителей различных фамилий, необходим был такт, организаторская смекалка и выдержка. Неформальные собрания людей в советское время не очень приветствовались. Однако краевед смог найти поддержку как у советских, так и у партийных руководителей, среди которых были Г. В. Некит, С. В. Цолов, И. Н. Николаев. Председатель колхоза „Родина”, а потом председатель района, К. П. Дарманчев всесторонне содействовал краеведу в его работе. Многогранная краеведческая деятельность П. Кайряка находила понимание также среди педагогов и работников культуры. С самого начала с ним активно сотрудничал директор читалища им. О. Панова, руководитель болгарского театра „Смешан петък” Иван Боримечков, которого П. Кайряк очень ценил и был ему признателен за поддержку. Тесные творческие связи поддерживал с Николаем Куртевым, писателем и деятелем в области образования.

О краеведе писали его коллеги, журналисты. Многогранной родолюбивой деятельности краеведа посвящены публицистические статьи редактора газеты «Български глас» Дмитрия Боримечкова. В прошлом, будучи ведущим радиопрограммы на болгарском языке в Тараклии, он организовывал передачи о видном краеведе. На своих выставках в Тараклии, Кишиневе, Болграде (Украина), Софии, Сливене (Болгария) журналист всегда представлял раздел «Петър Кайряк». Таким образом, его можно с уверенностью назвать личным биографом Петра Кайряка. Он не только пишет о краеведе, но и по его примеру описывает свое родословное древо. Пользуясь случаем, благодарим тараклийского коллегу за любезно предоставленные материалы и фотографии из его личного архива для публикации в настоящем

сборнике. Также признательны Ивану Боримечкову, который представил снимки из хранящейся у него архивной коллекции П. Кайряка.

Отличился Петр Афанасьевич и своим активным участием в культурных организациях и мероприятиях. Он был самым старшим по возрасту членом Научного общества болгаристов Республики Молдова. Привел в общество заслуженных пенсионеров – известного председателя колхоза в Кайраклии Федора Бодура, заслуженного учителя республики Николая Кайряка, а также педагога из Кишинева Степана Сербинова, который на рубеже 80-90-х гг. XX в. опубликовал значительное количество работ по истории бессарабских болгар. Одновременно призывал как можно активнее подключать к работе общества молодежь и школьников. Поэтому с большой радостью шел на встречи с ними в школы и клубы. Сожалел, что состояние здоровья и возраст не позволяют ему вести клуб юных краеведов.

По инициативе П. Кайряка, в 1980 г. состоялась поездка большой группы тараклийцев в Кишинев. Для них и большого числа болгар Кишинева, большинство из которых были уроженцами Тараклии, доцент К. Поглубко провел экскурсию по памятным местам города, связанным с историей болгар. Слушатели были потрясены той информацией, которую сообщил ученый о болгарах Кишинева. Именно на этой встрече было организовано Тараклийское землячество, возглавляемое Иваном Бурлаковым. П. Кайряк опубликовал в районной газете свои заметки об этой кишиневской встрече.

Краеведческая работа Петра Кайряка хорошо известна и простым горожанам, и специалистам-историкам. Его долголетней плодотворной работе посвящено несколько публикаций. Завершая свой краткий рассказ об этом незаурядном человеке, можем утверждать, что П. Кайряк – своего рода феномен, и как личность, и как краевед. Не случайно еще при жизни одна из улиц в Тараклии получила его имя. Однако он больше всего радовался тому, что ему удалось убедить общественность города назвать некоторые улицы в честь известных тараклийцев.

Надеемся, что настоящий сборник будет представлять интерес историкам, краеведам, жителям Тараклии, всем кто интересуется историей бессарабских болгар.